

W A L W E

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 9

Weebruar 1922

2. aastakaik

Sisu: Wabariigi Laewasõidu ametist ja riiklistest äriettevõtetest üleüldse. — Wäärnähtused Wabariigi raudteel. — Kuidas juute Eestisse transporteeriti. — Kes kõik Eesti esitajaks ja wolinikuks pääsenud. — Walitsus ei hooli riigi warandusest. — Kolm awalikku küsimist Wabariigi Ehituse peawalitsusele. — Optantide kirjad. — Araandja õpetajaks. — Uskumata wäärnähtus koolipõllul. — „Maa-haid“. — Kuritegewuse jälgimine kodusel teel lõpetud. — Toiliwalitsuse wenestamine on käimas. — Kirjad toimetusele Kroonika. — Trükiwiga. — Kirjawastused.

WABARIIGI „LAEWASÕIDU AMETIST“ JA RIIKLISTEST ÄRIETTEVÕTETEST ÜLEÜLDSE.

Wabadussõja alguskuudel, kui juba mitu kauba ja reisijate laewa sõjategewuses tarwitusele wõetud olid, suurem osa nendest Eesti kodanikkudelt rekwireeritud, mõni ka waenlaselt wõetud, asutati Merejõudude juhataja poolt „Laewasõidu Amet“, kelle ülesandeks oli mainitud laewu walitseda, see on: neid korras hoida, nendega sõjawarustusi, toidumooni ja tarbeaineid wedada ning Tallinna ja välissadamate wahel tarwituse järele sidet pidada, sel ajal kui nad otsekohestest sõjategewusest (mereoperatsioonidest ja sõjawäe transporteerimisest) wabad olid.

Laewasõidu Ameti juhatajaks määrati senine, „Eesti Kaitse Liidu“ poolt ametisse pandud, Sadama Komendant, kaugesõidu kapten Treilmann; kuna Sadama Komendantuur ära kaotati ja „Sadamate walitsus“ loodi, kelle juhatajaks senine Sadamate inspektor kaugesõidu kapten Tiedemann määrati.

Raamatupidajaks ja asjaajajaks „Laewasõidu Ametis“ määrati „Tallinna Laewa Ühisuse“ põline raamatupidaja ja asjaajaja.

Ja „Laewasõidu Amet“ täitis oma ülesannet hästi. Kokkuhoidlikult, wäikese arwu jõududega töötades lõpetas ta ilma sõja ajal määratu kõrgele kruuwitud weohindade tõttu, 1919 aasta suure puhta kasuga riigile, olgugi et laewad sõja operatsioonidest wahete wahel osawõtnud olid.

Kui sõda lõppes, oleks pidanud „Laewasõidu Amet“ kui sõjanõuete sünnitus, loomulikult ühes sõjalõppemisega likwideeritama, andes tagasi rekwireeritud laewad nende omanikkudele ja waenlaselt saagiks saadud laewad äramüüma siis, kui

ajutiselt weohinnad, järjekult ka laewade hinnad weel määratu kõrged olid; siis oleks „Laewasõidu Amet“ oma ülesande riigi ja kodanikkude wastu lõpuni hästi täitnud.

See aga ei sündinud. Hra Treilmannil oli Laewaari juhatamine meeldima hakanud ja ta pani kõik rattad käima, et selle asutuse likwideerimist ärahoida ja seda weel koguni suurendada.

Sel ajal oli peaministriks suur riikliste äriettevõtete poolehoidja hra Tõnisson, kes ka hiljem ise kaubanduse ministriks hakkas ja halekuulsa „kaubanduslise wärdja“ riigi kauba agentuuri „Erkati“ sünnitas, mille likwideerimine nüüd juba teist aastat kestab; ja nagu praegune kaubanduse minister Riigikogu eelarwe komisjonis teatas, on selle ettevõtte sissepandud kapitaa-list umbes pool kõigest weel päästa kuna umbes 50% wõrra riigile kahju tuleb, mis igatahes suur summa on.

Ja hra Treilmannil oli kerge hra Tõnisonile ja teistele, wiimase kaastegelastele, „ette puhuda“ kui suurt tulu laewad riigile wõiwad tuua, nende tähelepanu selleaegsete määratu kõrgete weohindade ja nende tõttu saadud suure puhta kasu peale juhtides, kus juures tähelepanemata jäeti, et see kõik ruttu möödaminew ajutine nähtus on, mis sõja ebaloomulik seisukord sünnitanud. Ning kui hra Treilmann ettepani kullaga, mis wenelastelt sõjakahjude katteks saadud ja Eesti pankas „magas,“ laewu osta millega tema arwates pidi „kerge asi olema“ lühikese aja jooksul mitukorda nii palju kulda riigile teenida, siis leidis see, teadagi, pea- ja kaubandusministri sooja poolehoidu ning kui siis keegi juut Goldberg, kes juba kaubandusministeeriumile suure partii apteegi kaupasad kõrge hinna eest oli „külgemäärinud,“ kasufoowaks töötamiseks täiesti kõlbmataid, sõjaajal „kokku

löödud,“ Ameerika laewu walitsusele müütama hakkas, siis wõeti asja tõsiselt ja saadeti komisjon Helsingi üht müütawatest laewadest järeelwaatama.

Ei tea kuidas lugu oleks lõppenud, poleks ajakirjandus ja asjatundjad hurjutama hakanud, mille tõttu Ameerika n. n. „sunukirstude“ ostmine katki jäi ning wabariik suurest õnnetusest pääsis; aga teisest mitte, sest sakslaste poolt Pärnu jõesuhtu, selle sulgumiseks upatud ja hiljem ülestõstetud wana laewa jäänuste parandamine wõeti ikkagi käsile ja wiidi ka osalt läbi. Nii parandati ja tehti ajast mahajäänud wanamoodi aurulaewa „City of Berlin,“ jäänustest, mis 48 aastad wanad, riigile aurik „Sakala,“ missugune töö umbes 24 miljoni marka maksma olewat läinud, kuna praegu, hoolimata Eesti markade madalast kurssist, modern auriku, mis 1919 aastal ehitud, seega kõigest 2—3 aastat wana, ja rohkem koormat peale wõtab kui „Sakala,“ 15 miljoni Eesti marga eest saada wõib. Ia see uus laew tarwitab, täie jõuga sõites, ööpäewa peale kõigest 530 puuda süsi, kuna „Sakala“ selle aja sees 930 puuda tarwitab, seal juures on tal kiirus üks miil tunnis wäiksem, kui mainitud uuel laewal.

Paranduse töid algati ka teise samasuguse wana laewa „Auk“ jäänuste kallal, kui ka wana suurtükilaewa „Korejetsi“ jäänuste juures, ja kui üle miljoni marga kulusi oli tehtud, katkestati tööd ja wiidi mõlemad endisse miinisadamasse, kus nad praegu wett täis ligunewad.

Edasi parandati Pärnu jõest ülestõstetud endine jõelaew ja tehti sellest riigile aurik „Kungla,“ mille parandus 12 miljoni marka maksma oli läinud, kuna praegu selle rahaga kolm paremat laewa, kui „Kungla,“ osta saaks. Pealegi ei ole „Kungla“ kui jõelaew sünnis meie rannasõitudeks.

Nii muutus asutus, mis sõja ajal wäga tarwiline ja kasulik oli, rahu ajal riigile, pehmelts üteldes: wäga kahtlaseks ettewõtteks, kasulikkuse mõttes, millest tulu ainult asutuse tegelastel, kuid riigil mitte; küll aga jääwad riigil lõpuks suured kahjud kanda, mis seda suuremad saawad olema, mida kauem lastakse seda asutust tegutseda.

* * *

Kui niisuguste riikliste wäärnähtuste peale tähelpanu juhatakse ja nende wastu sõna wõetakse, siis tullakse harilikult asjaosaliste poolt wäitega wälja, et ärimehed ei salliwat riiklisi ettewõtteid, kui wõistlejaid, ja wõitlewad nende wastu isikliste

kasude pärast. Aga waatame lähemalt neid „tõsiseid riigi heaks töötajaid,“ kes wäikese ametniku palga eest aina „aatest aetud“ walmis on riiki orjama, ja kurjalt häält tõstawad kodanikkude wastu, kës põhjendatult äranäitawad, kui kahjulikud riiklised äriettewõtted riigile on.

Tallinna ilmus paari kolme aasta eest endine „Treugolniku“ galossitehase ametnik, umbkeelne wõõrast rahwusest isik Brandt „geniaalse“ plaaniga kaubandust Eestis riigistada ja ta leidis tähelpanu ning poolehoidu selleaegse pea- ja kaubandusministri herra Tõnissoni poolt, kes suure agaru-sega asjast kinni haarates, eelpool tähendud kaubamaja „Erkat“ asutas, millest riigile määratu kahju tekkis.

Suur peab nende inimeste naiwsus olema, kes uskuda tahawad, et endine galossi tehase ametnik, kes sel ajal isegi Eesti wabariigi kodanik polnud, puhtast aatest ja riigi huwidest aetud, riigi kaubamaja asutamist hra. Tõnissonile soowitas, kus „oma suurt kaubanduslist wilumust ja osawust“ ennastalgawalt walmis ohwerdama oli, et aga riik suurt kasu saaks; kuna sel ajal igal „kaubanduslisel suurwaimul“ kõik wõimalused awaralt käes olid Eesti läbi „üle öö“ miljardäriks saada, nagu näituseks: juudid Max Rabinoff, Goldberg, Goldarbeiter, Citron ja palju teisi ning ristiinimesed Puhkid, Heyl, Org, Roger ja palju, palju teisi.

Naiiwne oleks ka uskuda, et hra Treilmanni sundis armastus ja kohusetunne riigi wastu „Laewasõidu Ameti“ alalejäämiseks wisalt töötama, et seal riigi huwides pisekese ametniku palgaga higistada.

Kui hra Treilmannil wähegi armastust ja kohusetunnet riigi wastu oleks, siis ei oleks ta ilma tõsise järeelkaalumiset ja arupidamiseta kergemeelselt riigiraha wanade „City of Berlin“, „Auk“ ja „Korejetsi“ jäänuste peale raisanud, ega 12 miljoni „Kungla“ peale kulutama hakanud, millest üle 8 miljoni täiesti „mahawisatud“ raha on, ning sama kergemeelselt hra Tõnissonile, kellel ju teatawasti aimugi laewanduslistest ettewõtetest pole, ette puhuda kui kasulik kõlbmata Ameerika laewade ostmine riigile pidi olema. Küll näitab aga tema tegewus, et ta riigi töös riisikot ei tunne ja kahjud mis tema ettewõtetest, riigi arwel, sündinud ja weel sünniwad, teda ei waewa — need langewad sadatuhandete maksumaksjate kodanikkude peale.

Nii mõnelegi kurtis hra Treilmann riigiteenistuse algupäiwil, et ta üks kõige kehewematest wabariigis on, aga nüüd tuntakse teda kui jõukat meest kes laialt metsa-

jahu wakaga, et riigiametniku pisikese palga pennid miljoniteks markadeks muutuwad, mis jätkuwad lahedaks elamiseks ja kapitaali kogumiseks. Sarnast imet pole aga ometi sündinud, waid samuti kui riigi kaub. juhat. „Erkati“ warju all oma kaubamaja, nagu seen kuuse warju all sigines, samati siginesid ja paisusid hra Treilmannil oma ettewõtted „Laewasõidu Ameti“ warju all ning meile on selge et niisuguste „aate-meeste“ poolt kaitstud riikline kaubandus ja laewandus nende ärilise „suurwaimu“ wäljendus on'gi, mille najal nad enestele mõnusat „käekäiku“ saawutawad, kuna Wabariigi kasud ja tulud neil samawähe tähtsad on, kui juutidel Max Rabinoffil, Goldbergil ja teistel, kes wabariigi walitsusega, selle wastutulekul oma „wäikesed“ Geshäfti tegid.

Meie, kodanikud kelle sünnitus on riik, kelle jaoks on riik ja riigiwalitsus, aga mitte ümberpöörduvalt, peame nõudma — järelijätmatalt nõudma, et walitsus riigiarwel ärilised ettewõtted ja katsed wiiwitamata lõpetaks ja kõik oma tähelepanu, jõu ja oskuse riigi korraldusetöö peale juhiks, sest walitsuse otsekohesed ülesanded on suurelt osalt täitmata jäetud, osalt uisapäisa täidetud, kuna riikliste äriettewõtetega jännatakse. Nii walitseb andeksandmata korralagedus Tallinna Tolliwalisuses endiselt edasi, millest umbes kuuendik wabariigi eelarwe summast läbi käib — näituseks: nende päewade sees on Tolliladudest tubakas wälja lastud, ilma tolliraha äramaksmata mis 780.000 marka suur, peale selle on ka aktsiis maksmata jäänud. Kui Tolliwalisuses wähegi korda oleks, siis oleks niisugused juhtumised täiesti wõimatad. Paremat korda kui Tolliwalis., pole ka paljudes teistes riigiasutustes, nagu raudtee walitsuses, Sõjawäe warustuswalitsuses, isegi mitte politsei walitsuses, kus ametnikud kodanikkudelt sissenõutud tulumaksu summadega nagu oma erawarandusega toimetawad, üks neid äraraisates teine omale maja ja wabrikut ostes, kus juures teatakse, et wiimast ametnikku kui korraliku isikut senini on tuntud.

Kõik see näitab, et riigis puudub kindel, osaw, energiline korraldaja jõud — puudub agar, korralik peremees majas — kes hoolitseks kõige pealt selle eest, et korrupsioon wõimust ei wõtaks ja ebakohaste ettewõtete, korra puuduse ning lohaka asjaajamise läbi aina rohkem inimesi kuritegewusele ei saaks awateletud. Kes selle asemel, et riiklisi kauba- ja laewasõidu ärise asutada ja pidada, selle eest hoolt kannaks, et riigi

warandused, mis miljardisi maksid wäärt, häwinemast hoitud saaks, nagu sajanded sõjawäewankrid, wäljaköögid, suurtükide torud, alused ja muud metall asjad ning riigi ehitused, mis üle maa laiali wedelemas ja mädanemas.

Seda jõudu, seda peremeest peab wabariigi walitsus enesest moodustama. Aga ta ei suuda seda sennikaua teha, kui ta Laewa-, paega-, turbatööstuse-, põlewikiwi kaewanduste-, kaubamaja-, tehaste-, sadade mõisate ja miljonite tiinude metsade-omaniku kohuseid täitma peab, ka missuguseid kohuseid ta pealiskaudseltki seni täita pole suutnud; sest kui ühes eraettewõttes nii kohusetundeta, meeletu lohakalt ja hoolimalt asju aetakse ja töötakse ning nii laialt kelmusi tehakse kui riiklistes äriettewõtetes, siis ei suudaks see eraettewõtte ühtki aastad ära elada, enne kui wasar ta'st üle ei käiks. Kuid meie riiklised äriettewõtted elawad ainult selle tõttu aastast aastasse, et kahe miljoni hingeline pere kahjud iga aasta katab, oma isikliste tarwituste kokkupigistuse läbi. Ning Riigikontroll kaks — kolm aastat oma tööga, taha on jäänud, nagu seda Tolliwalisuse ja Laewasõidu Ameti rewideerimised näitawad, (nii rewideerib riigikontroll alles nüüd, 1922 aastal, Laewasõidu Ameti 1919 aasta tegewust) sellepärast on ka wõimata walitsusel oma äriettewõtete tõsisest kasulikusest arusaada ning wiimasel juhtumisel seda ajawiitmata likwideerida, kuna eraettewõtte iga kolme kuu lõpul oma tegewuse tagajärjed kokkuwõtab ja tagajärgede kohaselt otsustab, kas ja kuidas edasi töötada.

Riiklistes äriettewõtetes seda aga ei tehta, ega ei saagi teha, sest nii suurt asjatundjat kontrollaparaati mis kõik meie sajanded riiklised ettewõtted tarbekohaselt ja asjatundlikult rewideeriks, ei suuda meie luua, ega ülewal pidada, kuna aga riikliste äriettewõtete juhatajad ja ametnikud isikliste huwide tõttu ettewõtete suurest edust, kasust ja tulust nii kaua walitsusele „ettepuhuwad“, kui wähegi wõiwad; ja siis, kui suured kahjud kord awalikuks hakkawad tulema, siis jäätakse maha see „riigikasuks“ töötamine ja asutakse selle tööwilja lõikama, riigi töö juures tasakesti asutatud oma enese äri-ettewõttes. Ja seda wõimu ning asutust ei leidu wabariigis, kes nende „riigiheategijate“ tegewusest saadud kahjude tasumist nendelt nõuaks.

Kui leiduks wabariigis wõim, kes kõigilt nendelt riigikahjud wälja nõuaks, kes riigile kahju on teinud, omakasu mõttes, pettes ja warastades, ning ka nendelt, kes idiootliste

aatemeestena, algusest peale kahtlaste, riikliste äriettevõtete asutamist toetasid ja, kui riigiwõimu kandjad, neid kinnitasid, see on: kui leiduks wõim riigis, kes kahjude tasu sisse nõuaks, mis riik „Auki“, „Korejetsi“, „Sakala“ ja „Kungla“ paranduste läbi saanud ja veel saab, mis „Erkat“ on riigile teinud, mis riik „Revalise“ läbi saanud, mis Puhk pehkinud weriste kaltsude ostmisega riigile tegi; samuti ka mis Sõjawäe warustuswalitsus omapärase tegewusega riigile teinud — siis jätkuks need väljaspool tehtud riigi wõlgade „kinni maksmiseks“.

Kuna aga niisugust wõimu meie waba riigis ei leidu, peame meie ja meie lapsed seda „pearaha“, õigem „kooliraha“ maksuma, mis mitmesugustel kelmidel korda läks meile peale panna.

Kuid see kooliraha peaks meid ka targemaks tegema, et meie ei lase kauem eneste turjal liugu lasta igasugustel „riigihategljatel“.

Riiklised äriettevõtted, kui ebaloomulikud nähtused, peawad lõpetud saama! Kodanikkude asi on äritegemine ja töötamine kõigil majanduslistel aladel ning kodanikkude kohus on maksude kaudu riigi kulud katta; kuna riigiametnikkude kaudu riikline äriajamine ja sel teel riigikulude katmine on, kes riigi kulul enestele kapitaalil „lõowad“.

N—r.

WAARNAHTUSED WABARIIGI RAUDTEEL.

„Walwes“ nr. 6 ilmus artikkel pealkirja all „Millal saawad süüdlased wastutusele wõetud“, kus raudteewalitsuselt seletust nõutakse 1920. a. küttekomitee käest ostetud turba kohta, mille pealt riik $3\frac{1}{2}$ miljoni marka kahju sai. Nagu näha, ei ole raudteewalitsus selle kohta veel mingisugust seletust annud, ta ei taha riigikodanikkude nõudmise peale, kelle leiba ta sööb ja kelle käest palka saab, seletust ega aru anda, mida juba esimeseks hooletuse tundemärkiks tuleb lugeda.

Et riigi huwi iga kodaniku huwi on ja riigi kahju iga kodaniku tasku pihta käib, siis on iga õige kodaniku kohus abiks olla riiklisi wargusi ja kuritarwitusi päewawalgele tuua ja süüdlaste wastutusele wõtmist ning lohakuste kõrwaldamist nõuda. See on maksew ka nimetatud turba ostmisesse, mis riigile kolm ja pool miljoni marka kahju tõi.

29. nowembril 1920. a. sai raudteewalitsuse warustuseosakonna juhataja telefonogrammi nr. 490 põhjal komisjoni poolt

selle turba ühe osa — 147 waguni kohta, mis mitu kuud Kopli jaama lähedal seisis, akt nr. 67 kokku seatud, nimetatud turba hinna kidlaks määramiseks, arwesse wõttes tema wäärtust. Aktis tunnistab komisjon selle turba peaaegu kõlbmataks, kuna turwas umbes 50% niiskust sisaldas. Ühtlasi määrab komisjon turba hinnaks 1100 nrk. kantsüllast, kuna K. K. K. poolt etteantud müügihind 2200 m. kantsüllast oli — franko wagon ärasaate jaam.

Akti lõpul on kaks märkust juure lisatud. Esimeses seletab kütteladu juhataja, et tema on teenijatega, kellele raudteewalitsus turba tarwitada määras, läbi rääkinud ja et wiimased selle turba eest ladus mitte üle 600 m. kantsüllast eest nõus maksuma ei ole. Teine märkus käib sõna-sõnalt järgmiselt: „Riigikontrolli esitaja komisjoni ei ilmunud. K. K. K. esitaja wiibis komisjonis turba ülewaatamise ja akti kokkuseadmise ajal, sai aga enne allakirjutamist K. K. K. poolt meile teadmata põhjustel ära kutsutud.“

Sellele aktile tuleb veel seletuseks juure lisada, mis oli selle komisjoni eesmärk. Ta pidi turba wäärtuse ja hinna kindlaks määrama, tähendab turwas ei olnud veel mitte wastu wõetud, sest wastuwõtmise ei wõi mitte enne sündida ja pärast hinna määramine, waid ümberpöördukt. Seega tõuseb küsimus, mispärast siis see turwas wastu wõeti ja mispärast ta mitu kuud wagunites aududa lasti, kuni ta täitsa lagunes, nii et ka seda 50% enam tarwitada ei saadud?

— Wististe oli selle turba kohta raudteewalitsuse ja keskkütte komitee wahel mingisugune arusaamatus, nii et mõne päewa pärast uus komisjon kokku kutsuti, mis järgmise akti kokku seadis:

„Akt nr. 81. 2. detsembril 1920. aastal seadsime meie allakirjutajad käesolewa akti kokku raudteewalitsuse warustuse osakonna juhataja telefonogrammi nr. 499 — 1. dets. 1920. a. põhjal Kopli kütteladus olewa K. K. K. poolt saadetud turba proowide wõtmiseks analüüsi tegemiseks. Proow sai wõetud 12 wagunist, mis riigi kesklaboratooriumi esitajale herra Peezold' ile sai üle antud. Analüüsi tagajärgedest teatab riigi kesklaboratoorium R. W. warustus osakonda ja K. K. K.—le“.

Sel korral wõtsid komisjonist osa peale teiste K. K. K. esitaja, riigi laboratooriumi esitaja ja riigikontrolli esitaja.

7. detsembril 1920. a. saadi kirja nr. 1150/387 läbi riigi laboratooriumist eelnimetud turba proowide kohta järgmised analüüsi andmed:

„1) Pealmine kord (rohuga tükki): niiskust 37,37%, tuhka 36,08%;

2) Märg kiuline turbas: niiskust 73,83%, tuhka 10%;

3) Kuiw kiuline turbas: niiskust 35,91%, tuhka 10%;

4) Turba puru (must): niiskust 35,91%, tuhka 11,45%;

5) Märg tihe turbas: niiskust 69,59%, tuhka 11,45%;

6) Wähe niiskewõitu tihe turbas: niiskust 68,62%, tuhka 11,45%;

7) Kuiw tihe turbas: niiskust 32,37%, tuhka 11,45%;

8) Alumine sawi kiht: niiskust 29,08%, tuhka 48,21%.

Märkus: Tuhka on arwatud kuiwa aine pealt, kuiwatud 100° juures.

Kui meie nüüd põletisturvast, milles mitte üle 30% niiskust (äärmistel juhtumistel 35%) ei tohi olla, eelmist arwudega võrdleme, siis selgub, et wagonitega on wett weetud, aga mitte turvast.

Kuigi selles turbas osa kõlbulikkude turvast leidus, pidi iseenesest mõista siis niisugune käsitsiturvas, mis niiskust sisse tõmbab, kauaaegse wagonis seismise tõttu teisega ühetaoliseks saama ja wiimaks ühetaoliselt pudruks ja mullaks muutuma.

Ei olnud see esimene kord, et raudteewalitsus kütteainete keskkomitee käest turvast sai. Juba waremalt saadetud wähe-mate partiide hulgas leidus turvast, mis mitte wastuwõetud ei saanud.

11. oktoobril 1920. a. wastuwõetud turbast sai osa prakeeritud, milles 62,60% niiskust oli. Kõik see pidi raudteewalitsusel teada olema. Miks lubati seda nii lohakalt, nii hooletult toimetada? Kus oli siin kontroll? Miks ei awalda kontroll raudteewalitsuse peale mõju, et niisugused asjad kohe uurimise alla saaksid wõetud, aga mitte kätte alla wananema jätetud? Jah, need on küsimused, mille peale meile, kodanikkudele, mitte heameelega wastata ei taheta. Aga meie peame seda teada saama, meie ei wõi enne mitte waikida ega rahule jääda, sest meie oleme nende kahjude kandjad, milleks süüdlast mitte ei leita wõi leida ei taheta.

Kodanik patrioot.

KUIDAS JUUTE EESTISSE TRANSPORTI.

Hariilikuks nähtuseks on saanud, et Palestiina asemel kõik juudi emigrandid Eestisse elama asuwad, sest praegu woolab neid siia igalt ilma kaarelt. Eestis on ju hea „soe“ elada, riigiwargused, pettu-

sed ja muud riiklised kuritegewused ei ole kusagil nii wiljarikast pinda leidnud, kui siin — paljud riigiwargad on ju juhtiwatel kohtadel, warastawad riigi warandusi ja müüwad „waga Iisraelile“, kellelt see kraam uuesti tagasi ostetakse, mille sissetulekust juudid suurema jao paremaid Tallinna maju omandanud. Nagu kuulus mõtetark Schopenhauer ütleb, on juutide isamaa kõik teised juudid, mispärast nad wõitlewad nende eest kui „pro ara et fokis“ — kolde ja altari eest. Sel rahwusel on aga delikatsuse tunde puudus, mida Schopenhauer „verecundia“ks nimetab ja sellepärast on nende ebaloomulised teguwiisid arusaadawad.

Nüüd tekib küsimus, mis mõtlewad need Eesti mehed, kes ennast rahwuslasteks nimetawad, sellejuures riiki warastawad ja riigiwargatele kaastegelasi juutide näol abiks saadawad. Siin peab otsekohene olema — need „isamaalased“ on waba Eesti kõrilõikajad, sest nad rõõwiwad ta esiti paljaks ja siis... noh, siin ei wõi ju otsuse juures enam kahtlust tekkida — siis pannakse riigile mustasajaline ehk punane propeller selle kohale, kuhu karjapoiss kinnipüütud parmule õlekõrre pistab ja ta lendu laseb. Siis hirwitawad need kukutuse kangelased rusudeks muljutud Eesti riigi waremete kallal ja asuwad wäljamaale elama, kus neid komfortabelsed, riigirahaga ostetud villa'd ees ootawad, kuna ausate isamaalaste kallal terror toime pannakse...!

Nagu Tiibuse Jaak ühes omas kirjas teatas, ei saawat ka meie riigi wapi kawa sellepärast walmis, et juut Zitron veto ütles ja tema juure Salomoni kilbi osade — pentagrammi — liitmist soowiwat.

Üks tähtsam juutide Eestisse transporteerimise eks- ja import-kontor oli meie Peterburi opteerimise komisjon, kus peadirektorina igas wabariigi nurgas „kuulus“ wõitnud Org ja tema abi Roger olid.

Kõige esiti wõeti juut Gutkin oma perekonnaga wastu, 161. wastuwõtmise järjekorras. Ta kaks wagonit kraami saadeti esimese kraamiweo eshelooniga. Selle järele saadeti kiires korras Liiba Schimschewitsch, kelle Eestisse sõidust nii suur tarwidus oli, et opteerimise komisjoni ukse peale, kõikide optantide meelepahaks, eraldi kuulutus wälja pandi, et S. dokumentide järele ilmuks, olgu, et tema järjekorra number 10.285 oli, kuna eestlased weel 3500 numbrite järgi dokumente said.

Iseäranis tähtis oli juudi Lewini lugu, kes ministraal-passiga wälisministri „diplomaadina“ Peterburi sõitis. Siin anti temale

täieline diplomaatiline au ja tagasisõidul kirjutati tema passisse ka „naine“ Ester, kes kulleri wagunis Eestisse pidi saadeta- ma. Rabi osa selles „diplomaatilises lau- latuses“ mängis Org, kes peale selle noor- paari kuni Tallinnani isiklikult saatis. Warssawi waksalis nõudis Org meie raud- tee komisjoni esimehelt, et wiimane teda ühes juutidega omasse pehmesse wagunisse laseks, sest niisugustel archidiplomaatidel wõiks kõwas kulleri wagunis luud haigeks jääda. Siin aga ei leidnud ta wastutule- kut ja pidi Narwani kulleri wagunis sõitna, kus „diplomaatiline bagash“ piiriwalwe poolt rekwireeriti. See raudteelase wastu- tulematus pahandas Org'i niiwõrd, et ta välisministrile raporti kirjutab, mille wi- mane teedeministri kaudu süüdlaselt sele- tuse nõudmiseks saatis. Niisuguseid juhu- seid on palju.

Ka Moskwa komisjonis, nagu üks seal- setest kaastegelastest teatab, tuli mõndagi analoogilist ette, millest tähtsam juudi Hol- metski lugu, kes Mihkel Adewerki nimel Eestisse tuli, niisama ka mitmed teised.

Ka hukkunud „Saaremaa“ teates leiame („Päewaleht“ nr. 347), et Lätimaa alam juut Pines, teadmata wiisil Eesti kaudu Peterburi kukkus, — omadel eestlastel on need wõimalused weel senini Gordioni sõl- mena ees — ja sadamas surmasuhu sõitwa- tele laewal reisijatele ninarätikut järele leh- witas. Jääb küsitawaks — kes transpor- teeris selle „tegelase“ Peterburi ja mis- sugust osa mängis ta „Saaremaa“ peal?

Niisuguste faktide pealtnägijateks on paljud, kuid nad on liig pealiskaudsed ja waatawad osawõtmatu pilguga seda lust- mängu, mida üks kompani kelmisid toime- tab, kes sellega ausa Eesti rahwa waba- duse kuristikku tahawad saata.

Kui teile, suguwennad, isamaa hea käe- käik kallis, paljastage kuritegusid ja tehke kõik selleks, et meie riik aususe põhimõttel töötaks ja kõik kelmid, riigiwargad ja riigi- korra hukutajad waba Eestile kahjutaks saaks tehtud.

Vox populi.

KES KÕIK EESTI ESITAJAKS JA WOLINI- KUKS PÄÄSENUD.

Rahuläbirääkimised Wenemaaga olid käi- mas ja juba walgus Pihkwasse kui kõige lähemasse piirilinna eestlasi kokku, kes kõik kodumaale hipustasid sõita — kuna Narwa piirkonnas wiimaseid wõitlusi peeti, mille tõttu Jamburgi kedagi ei lastud.

Kui rahuleping alla kirjutati ja kinnitati,

— astusid kokku märtsi-kuu algul 1921. a. Pihkwass sinnajäänud paar wana seltskonna tegelast ja kutsusid ka oma seltsi uusi tuli- jaid, — palusid luba ja kutsusid rahwa koos- oleku kokku — et endi seisukorra üle aru pidada ja tarwilisi sammusid astuda. —

Teiste hulgas leidus keegi Peeter Deering, kes oli sel ajal Pihkwa kubermangu agronoomi jaoskonnas, tema oma üteluse järgi, koguni kubermangu agronoom.

Peeti läbirääkimisi ja waliti esiotsa Eesti sõjapõgenejate ja aitamise büroo, mis wiiest liikmest ja kahest rewidendist koos seisis, kuhu P. Deering ka waliti, ja kuhu tema ka oma wenda August Deeringut, kes mitte seal ei olnud, sisse tahtis saada. Walimisel olid kõik wõõrad ja iga kandidaat pidi ennast walijatele näitama ja ütleva kes tema on. — P. Deering esitas ennast kui kubermangu peaastronoom, kes ütles ennast Moskwa Petrowski põllutöö akadeemia lõpetanud olewat ja esitas oma wenda Augusti kui keeleteadlast, kes aga oli koguni endine juustukeetja, nagu pärast seigus.

Peterburi algas Schipai oma, ja Mosk- was ülem opteerimise wolinik Kartau oma tegewust ja Peeter Deering kellel enamlaste käest sõidu luba taskus oli, — sõitis Peter- buri ja Moskwa ja tuli kui Eesti wabariigi täieõigusline wolinik sellekohane paber tas- kus, tagasi ja alustas opteerimist.

Esialgul töötas opteerimise komisjon Eesti koolimajas ja Eesti kodanluse wõeti ennegi hästi tuntud kodanikke wastu, ku- na kõik kahtlased wõi tundmata isikud Eesti välisministeeriumi otsustada jäeti.

Kaks wana tegelast (üks neist kassa- meister) wõeti äkisti kinni ei tea kelle alga- tusele, mille läbi Deeringi käed wabaks said. — Tema wõttis nüüd omale kellegi Mitti abiks, ja ka vähemaid kantselei teenijaid, — ei tunnistanud enam walitud rewidenti- sid ja töötas iseseiswalt.

Sellest ajast peale hakkas Deering ela- ma, ostis omale toreda mööbli, — wanu wäärtasju, klawerid, koguni briljantisid Eesti walitsuselt oma kodanikkude jaoks saadud soola müüis ta 60.000 rubla puud, mis selleaegse kursi järgi 2100 marka puud tuli.

Ostis keegi puuda soola, siis wõisid enamlasted ta kui spekulandi kinni wõtta, soola konfiskeerida ja ostja puuri pista; et seda ei sünniks, selleks andis Deering tun- nistuse, mis oma 2—3000 rubla maksis. — Tuli keegi lõuna oma opteerimise paberit tooma ehk saama, tuli tal tunnistuse eest oma paar tuhat maksta, kuna ümberkaudu

taluinimesed ilma liha, kana ja wõi punt-rata tulla ei julgenudki.

Juhtus keegi mõne sõna kalliduse, ehk nende tegewuse kohta ütlema, ähwardati kohe paberite ärawõtmisega j. n. e. mida ka Deeringi parem käsi Mitt ohtralt tegi.

Kartau kui Eesti wabariigi esimene esitaja Moskwas, kus oli tema oma staabiga? kas tema ei teadnud ehk ei kuulnud, kes Eesti wabariigi wolinik Pihkwas oli? kuna Moskwas pea iga eestlane Deeringit kui kahtlast kergemeelset inimest tundis — keda ennemini politsei, — mitte üksi tsaari ajal waid ka weel pärast wabaduse algul taga otsis, kes üleüldse tuntud afferist oli, — kes wõeraid masmaid ära müünud, mõisate inwentaari häwitanud, mille üle Moskwa agronoomide seltsi liikmed palju lugusi teawad ja suud silmad pärani tegid, kui Deeringit priljantides Moskwas hra Kartau kabinetis trehwasis ja tema nendele ennast kui Kartauga ülewääriline esitas.

Kui esiotsa wiga tehti ja mitte ei teatud, kes Deering on mis tema minewik, et tema ühtegi akadeemiat lõpetanud ei ole, kelmusi kõiksugusi Moskwas on korda saanud, mis igatahes opteerimise komisjoni juriskonsultile herra Rätsepp'ale tuntud ja teada on, miks lasti temal siis kuni lõpuni töötada? — Wõi arwas Kartau ja tema nõuandjad, Peterburi opteerimise komisjoni esimehe Schipai'ga, pärast Org'iga: „Lass elab, elame meie ka“, ehk „elama ja elada laskma on kõige õigem!“ —

Aga mis ütleme meie, Eesti rahwas, selle kohta, — mis ütlewad need hulgad Eesti kodanikke optante, kelle kaukadest see tuli?

S.

WALITSUS EI HOOLI RIIGI WARANDU-SEST.

(Ruumi puudusel wiibinud).

Suur osa üle poolesajamiljonilisest riigivarandusest sõjawäe warustuswalitsuse hooletuse ja lohakuse läbi ära kõdunenud, mis weel järele, on kõdunemas.

Lutheri wabriku hoowis on sõjawäe wankrite, kaarikute ja wäljaköökidega „surnuaed“. Seal leidub määratul arwul igasuguseid sõjawäe wankrid, kaarikuid, sanitaarkaarikuid ja wäljaköökisid — mis sõjaajal üliwäga tarwilikud ja suurt hinda maksawad — pööraselt korrratumas olekus lageda taewa all wedelemas, kus nad 2—3 aasta kestwusel osalt mulla sisse on wajunud, sammeldama hakanud ja suurelt osalt mädanema läinud.

Mitu korda on ajalehed selle kuriteolise nähtuse peale tähelepanu juhtinud, aga ei

walitsus ega tema asutused, kellesse see otsekohe puutub, ei kõssagi, kuna määratu suure riigivaranduse kõdunemise ja mädanemise protsesss takistamatalt edasi kestab. Mis see tähendab? — See nähtus ühes tuhandete teiste sarnastega sunnib meid arwamisele, et Wabariigi walitsus oma kõrget ülesannet ega kohust riigi wastu ei tunne.

Nähtawasti ei suuda riigiwanem ministrid ohjus hoida ega ministrid eneste alla usaldatud riigi asutusi. See wõimatu seisukord hirwitab riigielus iga sammu peal wastu.

Niisugust pöörast riigivaranduse raiskamist pole isegi lohaka Wene walitsuse ajal kusagil nähtud, kui seda Eesti wabariigis igalpool näha wõib, kuna meil otse eluküsimuseks on äärmine kokkuhoidmine. Praegusel ajal tuleb kahehobuse weowanker 24—25 tuhat marka maksma; meil aga lastakse lageda taewa alla wisatult äramädaneda ja ärarostetada saajanded niisugused wankred. Samasugune lugu kui Tallinnas, kordub sõjawäe wankritega ka Tartus ja Wiljandis. Et sõjawäe warustuswalitsus praegu wankrid ise wajak, näitawad tema kuulutused, millega ta tellimisi wankrite walmistamise peale wälja pakub.

Ja kuigi neid wankrid liialt olemas oleks, siiski poleks tohtinud neid selkombel ärakõduneda lasta, waid oleks pidanud nad rahwale äramüüma.

Samasugune lugu, kui sõjawäe wankritega, on lugu Lutheri wabriku hoowis ka sõjawäe wäljaköökidega. Nagu teada, on wäljaköökidega keedukatlad punasest wasest. Neid katlaid on igasuguste kelmide poolt katkilõigatud ja osakaupa ärararastatud, ning isegi rattarehwisid mahakistud ja ärawiitud. Sõjawäe kõõgid on wäga kallid ja mis peaasi, neid pole tarbekorral kusagiltki saada. Tühje kuurisid on küllalt, kuhu kõik see warandus warjule ja wahi walwe alla oleks panna wõidud, aga see warandus, mille wäärtus kaugele üle 50 miljoni tõuseb, on suurelt osalt häwinenud, ja mis weel järele jäänud, häwineb edasi.

Peale mainitud riigivaranduse on Beckeri tehase hoowis mitusada sõjawäe leiwaküpsetamise ahju, mis selleks walmistatud, et neid sõjawäe seljataga ülesseada ja leiba küpsetada, kui seda lähedalt saada ei ole.

Saksa okkupatsiooni wõimud koondasid need ahjud Beckeri tehase hoowi, et sealt laewale laadida ja Saksamaale wedada, aga nad ei jõudnud neid ära wiia enne kui Saksa wõimu lagunemine algas ja nii jäid need ahjud sinna, kus nad kõik need kolm aastat lageda taewa all on wedelenud ja roostetanud, kuna ometi sealsamas tühjad tehase

8

ruumid seisawad, kus nende jaoks küllalt ruumi leiduks. Nüüd on nendest aga osa juba läbiroostetatud.

Meie peame seda, millest siin kõneldud, üheks suuremaks riikliseks kuriteoks, ja nõuame nende riigiasutuste juhatajate wastutusele wõtmist, kelle lohakuse pärast niisugused suured kahjud riigile sünniwad, mis aina riigikodanikkude õlgadele langewad ja nende isegi juba küllalt suurt maksukoormat suurendawad, maksukoormat, mis wäga märgatawalt on nimelt sõjaministeeriumi eelarwe tekkinud.

KOLM AWALIKKU KÜSIMUST WABA-RIIGI EHITUSE PEAWALITSUSELE.

- 1) Millal lõpeb Riigikogu hoone ehitus?
- 2) Kui palju selle hoone ehitamine riigil maksma tuleb, ja palju ta korralikult wäljatöötatud kindla plaani järele ehitades maksma oleks tulnud?
- 3) Kas on ometi nüüd selle hoone ehituse plaanid olemas, millest selget pilti tulewasest Riigikogu hoonest saada wõiks?

OPTANTIDE KIRJAD.

I.

Optandid „spekuleeriwad“!

Wälisministeeriumi eelarwe arutamisel riigikogu rahaasjanduse komisjonis awaldas endine sõjawägede ülemjuhataja k.-l. Laidoner õige algupäralisi mõtteid. Nii loeme „Päewalehes“ nr. 24 järgmist:

„J. Laidoner leiab, et afgusest peale Wenemaale läinud Eesti diplomaadid on seal kõige rohkem ainult isikliste huwide peale mõtelnud. Wälisministeerium oli selleks liig nõrk, et seda takistada. Ka praegune wälisminister ei ole suutnud asja palju parandada. Üldiselt on aga selles suhtes paranemist märgata. Niisama on kõneleja arwates asjata lärmi lüüa iga optandi ärawõetud waranduse pärast, mis suuremalt osalt Wenemaal spekuleerimise teel saadud. Arusadaw, et wenelased ei luba sarnaseid warandusi wälja wiia. Halwem on juba Eesti saatkonna tegewusetä olek Saksamaal. Saksa ajakirjanduses ilmuwad tihtipeale sihilikud ja pahatahtlikud kirjutused Eesti üle, missuguseid Eesti Berliini saatkond wäewakski ei wõta ümber lükata.“

Nii siis on herra Laidoneri arwates asjata „lärmi lüüa“, kui wenelased Jamburis meie optante paljaks riisuwad, neilt kõik nende aastate jooksul kogutud waranduse-natukese ära rööwiwad, neid puupaljalt Eestisse saates.

Herra Laidoneril, kui suuremate rahaliste ettewõtete peaaktsionääril on ehk „arusadaw“, kui wenelased meie optantidel ei „luba“ oma warandust ühes tuua. Sealjuures unustab ta ära meie rahulepingu Nõukogude wabariigiga, kus selgesti on öeldud, et opteeritud kodanikkudel on õigus kogu oma liikumat warandust enesega kaasa wõtta.

Peale muu wäitab herra L., et optandid Wenemaal omale mingisuguseid warandusi kokku „spekuleeriwad“.

Wüimast süüdistust meie, Wenemaal elanud eestlased, küll ära teeninud ei ole. Olid ju need, kes omal ajal kodumaalt laiali Sarmatia lagendikkudele wälja rändasid, just nimelt kõige töökamad rahwa pojad ja tütre, kes poliitilistel põhjustel ehk kohtade puudusel olid sunnitud omale kaugelt Wenemaal teenistust ja leiba otsima.

Nüüd aga rööwitakse nende aastate jooksul waewaga kogutud waranduse natukene kahe sõnaga: „ei luba“, ära.

Nii on siis optandid need „patu-oinad“ kes oma nahaga meie riigiisade saamatuse ja hoolimatuse seest peawad wastutama.

Kui aga opteerimiskomisjonide liikmed piiritust ja muud salakaupa üle piiri weawad ja wastukaupa tagasi toowad, siis nähakse selles ainult kaubandusliste „suhete“ paranemist.

Iseäranis walusana tundub eelpool tähendatud „käegaheitmine“ sellepolest, et ta tuleb mehelt, keda oled uskunud kui ausameelist ja õiget inimest.

Optant „K.“

II.

W. a. „Walwe,, toimetus!

Lugesin 29. jaanuari „Päewalehes“ riigikogu eelarwe komisjoni arwustust wälisministeeriumi eelarwe kohta. Leidsin arwustuse liiga pealiskaudse olewat seal, kus teda rohkem nõudub ja kus ka peale arwustuse mõndagi tähtsamat tegelast, tarwis oleks kohtu wõimude kätte anda, kuna nad riigi ja rahwa kuulsust, jalge alla on tallanud. Kõige wastikum on aga see, et wälisminister omas kõnes ähwardab ajalehti ja ajakirje wastutusele wõtta, ke. tema ametnikude seaduswastalist tegewust paljastawad ja tema „kaubamaja“ likwideerimist nõudsid Arwan, et Eestis ülekohus

weel nii kõrgele pole tõusnud, et ajalehed ja ajakirjad, kes riigi huwisid kaitsewad, riigihuwide sopassetallajate kaebtusel kannatama peawad. Ma leian, et riigikogu, kui maa peremees, rohkem aktiivsemat tegewust peaks algama ja niisuguse ministri jalamaid ametist peaks kõrwaldama, kes riigihuwidest ei hooli.

Olen üllatatud rkl. Laidoneri arwamisest, et asjata on lärmi lüüa iga optandilt ärawõetud waranduse pärast, mis suuremalt osalt Wenemaal spekulereimise teel olewat saadud. Sellest selgub, et hr. L. optantide kraami saatmise ebaloomulikust korrast küll minagi ei tea. Kõik niisugused kraamid, millest rkl. Laidoner kõneleb, said opteerimise komisjonide poolt õigel ajal ära saadetud, kuna riisumise alla ainult need optandid kukkusid, kellel ausasti kogutud kraam kaasas. Mina, nende ridade kirjutaja, kaotasin ka Jamburis kõik omad asjad, mis 20 a. jooksul kogutud. Olen neli korda sellest välisministeeriumile kirjutanud, kuid mingit tagajärge pole mu palwed saawutanud, — välisministeeriumil ei jää piirituse saatmisest aega üle. Ka seisid Peterburi pakkhoones ligi aasta 40 saadetust waesemate optantide asju, olgugi, et sellest nii välisministeeriumis kui ka opteerimis komisjonis selgesti teati. Suwel aga saadeti ikka esimeses järjekorras waguniwiisi kokkuosetud spekulantide mõõblit, kuna optantide krami saatmisega keegi, kelle kohus see oli, ennast waewaks ei wõtnud tülitada.

Leian, et rkl. Laidoneri ütetus liig hoolimata on, et optantide warandus suuremalt osalt spekulereimise teel olewat saadud. Wäljaarwatud mõned üksikud „rewolutsiooni lõwid“ ja need, keda rewolutsiooni wangikodadest wabastas, ja kes kui näljased hundid lambakarja peasesdes ruttu endid „raswa sõid“, on eestlased optandid kõik endi waranduse aastakümnete kestel hoole ja usina tööga kogunud, ja sellepärast löikab meile kõigile sügawalt ja walusalt hingesse see walitsuse hoolimatus, millega ta meie warandused käest röõwida laseb ja rkl. Laidoneri ütetus: „ei maksa iga optandi waranduse pärast lärmi lüüa.“

Optant „E.“

ARAANDJA ÕPETAJAKS.

See oli meie noorsugu, kes 1918. a. esimesena tormas Wene poolt wallale pease-nud enamlasti tagasi lööma ja näitama, et meie ei taha juba noortena nende ikke alla sattuda. Tuletan meelde gümnaasiumi õpilasi Silbersterni ja Ernat, kes 1919. aasta

27. weebbruaril Jõhwi jaamas surma said ja keda punakaart kümnete haawalõõmistega jäledalt piinanud oli. Meie noorsugu aimas enamlaste häwitawat ja lõhkuwat hädaohtu ning astus sellele hoogsalt ja ennastsalgawalt wastu.

Nüüd, kolmandal rahuaastal, kuuleme Wiljandi noorsoo kongressilt otse häbistawaid lugusid, mis tahtmatalt küsima panewad: kuhu on jäänud wabadussõjas ilmsiks tulnud noorte selge pilk, arusaamine, isamaa armastus, rahwustunne ja rahwuslik uhkus. On isegi kuulda olnud, et mõned õpilased riigiwastastena wangikotta on sattunud. Kas selle kõige kadumist ei pea osalt ka õpetajate süüks panema, kellest nii mõnedki kooli on toonud wõerast waimu, mida meie rahwa enamus ei soowi. Kas ei oleks wiimane aeg, et kooliõpetajad eneste seast isikuid, kes meie isolemise mõtte wastu töötanud, ehk weelgi töötawad, wälja heidaks. Neid on nii mõnigi olemas. Nii näituseks on praegu Rakweres kõrgema algkooli õpetajaks Karl Jüri poeg Kalep, kes warem Ambla ja Anna koolides õpetajaks ja enamlaste ajal töörahwa nõukogu maakoolide kommissaar oli. Selles wiimases ametis soovis Kalep kõigile õpetajaile „walgekaartlastele“ ja Eesti „kodanluse rööwwalitsuse“ poolehoidjatele kadu ning jalamaid ametist tagandamist. Mees, kes siis Eestile kadu soovis, on nüüd samal alal ametis ja õpetab noorsugu! Kes annab kindlustuse, et see mees praegugi endises waimus ei tööta ja häwitawalt noorte hingede peale ei mõju..?

Toon asja tõenduseks siin dokumendi:

... Eesti Töörähu Kommuna.

Wirumaa Nõukogu
Täidesaatw Komitee.

Rahwahariduse Osakond.

26. dets. 1918. a.

Nr. 21.

RINGKIRI

Rägawere walla Töörähu-
Nõukogu Hariduse Toimkonnale.

Eesti Töörähu Kommuna Nõukogu ettekirjutuse põhjal 24. dets. s. a. nr. 5 teadustan täitmiseks: 1) et kõik koolid wallapiirides natsionaliseerida 1. jaan. 1919. a. Kõikide koolide waranduse nimemiri kokku hoida 2-hes eksempl., millest üks walla T. N. Hariduse Toimkonnale, teine Wriumaa T. N. Hariduse Osakonda seada tuleb 15. jan. 1919, seda tööd koolide juhatajate peale panes.

2) Õpetajatele palka maksta walla kassast, kui walla kassas raha ei ole, maakonnakassast, kui seal raha pole, siis Kommuna kassast.

3) Palga (elamise raha) suurus on õpetajatel, kui Kommuna töölistel 500r. kuus, esimese lapse pealt 100 rubla, teise lapse pealt 75 rubla, iga järgm. pealt 50 rubla.

4) Detsembri kuu palka maksta õpetajatele waltsuse ja ühiskondlikes koolides p. 2 ja 3 järele (w. eelpool).

5) Õpetajad walgekaartlased ja iseäranis ustawad Saksa ja Eesti kadanluse rööwwalitsuse poolehoidjad tulewad jalamaid lahti lasta ja mingisugusest palgamaksmisest ei wõi juttugi olla.

6) Koguduse koolid arwata walitsuse koolide hulka ja maksta nende õpetajatele nii nagu teistele walitsuse õpetajatele.

7) Teile saadetawad „Eesti Kooli“ numbrid tulewad igale koolile maksuta edasi toimetada.

8) Teie, s. o. Hariduse Toimekonna wõimukonda, käiwad järgmised asjad: a) Kool, hariduse asutused, teatrid kinod, kirikud jne.; b) ajakirjandus (ilma Teie lubata ei tohi ükski leht ilmuda). Seadke ruttu plaan kokku, kuidas Teie omas wallas maksuta „Eesti Kütiwäe Teatajat“ wõiksite laiali loadata; d) agitatsioon, mitingud, koosolekud jne.

9) Teatan Teile, et need määrused, mis E. T. K. Nõukogu wõi tema walitsuskondade poolt wälja kuulutatakse, tulewad wiibimata täita, ilma et mingisuguseid instruksjoone nende täitmiseks ära oodata.

Wirumaa Tööraha Nõukogu
Hariduse Osak. juhataja eest
K. Kalep.

Sekretäri eest S. Maurus.

Nüüd aga Teie, herra haridusminister, kui Teie Kalepi „teeneid“ Eesti wabaduswõitluses ja „Eesti nõukogude riigi“ ülesehitamses teada olete saanud, nüüd, loodame, ütlete Teie „õpetajale“ K. Kalepile, wastawa käeliigutusega oma mõjuwa sõna: „wälja!“

„MAA-HAID“.

Missugune korrupsioon Londoni Eesti esituses walitses, kui praegune wälisminister A. Piip seal weel „täiewolilise ministrina“ tegutses, näitab järgmine dokument: Bethonian Consulate.

2790.

167, Queens Gate S.W. 7.
London, 8. juunil 1920.

W. a. hra A. Baghman.

Teie kirjale 8. 6. 1920. teatan, et minu läbi on wõimalik raha Eestimaale Pärnu linna saata, selleks on Teil tarwis saata Money Order minu nimele, ühes teatega, kellele raha Eestis wäljamaksta. Praegune ametlik kurs on 270 E. marka 1 naelsterling.

Kõige austusega O. Tomberg.

S. S. Curren
c. o. Messis Casey

99 Lower Road. Cork. Ireland.

Iseseiswad riigid asutawad konsulaadid teiste riikide sadamalinnadesse ja ka suurematesse sisemaa linnadesse, kus kaubanduslised suhted seda nõuawad ja kus nende kodanikke liikumas ehk asumas.

Konsulaat on kaubandusline ja kodanline esitus; tema otsekohene ülesanne on oma kodanikkude huwisid omas piirkonnas kaitseada ja neid toetada, nende tsiwiil asju õiendada, neile tarwilisi dokumentisid wälja anda ehk kinnitada jne.; oma riigi kaubandust toetada, oma riigi laewade passisid wiseerida, laewameeskonna lepinguid kinnitada ja muid sellesarnaseid asju ajada. Konsulaat, kui riigiesitus, on autoriteetline asutus ja ta allub riigisaadikule, kes tema tegewuse üle walwab. Kui aga wiimast ei ole määratud, siis allub ta otsekohe wälisministeeriumile.

Londonis oli Eesti saadikuks sel ajal A. Piip ja Eesti konsulaat asus saatkonna maja keldriruumides, sellega küllalt ligidal ja saadiku silmapiiril. Ning Eesti kodanikud pöörasid usaldusega oma konsulaadi poole nõuküsimustega. Nii ka merimehed, kes oma raske tööga kogunud raha kodumaale omastele soowisid saata. Ja neile wastab lahke konsulaadi ametnik nõuandmisega — kuidas seda teha.

Aga mis meie selle nõuandmise juures näeme: 1) antakse nõu raha kirjajutaja nimele saata ja 2) teatatakse, et ametlik rahakurs on 270 Eestimarka 1 naelsterling.

Kui meie selleaegset ametlikku kurssi waatame, siis leiame, et üks sterlingnael ei maksnud mitte 270 Eesti marka, waid koguni 715 Eesti marka. Seega püüdis konsulaadi ametnik iga sterlingnaela pealt 445 Eesti marka kodanikult wälja petta.

Oletame, et merimees kolme kuu palga, see on 45 naela sterlingit kodu saata soowis, mis ametliku kursi järele 32.175 Emk. wälja oleks teinud. Konsulaadi kaudu saates oleks aga kodu saadetud ainult 12.150 Eesti marka, seega ainult umbes ühe kuu palk, kuna kahe kuu palk konsulaadi amet-

niku, selle „maa-ha i“ kurku oleks kukkunud, kes seal varitseb mere-haide käest pääsenud merimehi. Ja niisuguseid rööwloomi peetakse wabariigi kulul välisriikides nii Londonis kui ka Moskwast! — Häbi...!
Merimees.

KURITEGEWUSE JALGIMINE KODUSEL TEEL LÖPETATUD.

1920 aasta lõpul andis sõjaministeerium Sw. warustuswalitsusele alluwa põlewakiwi destilleerimise sisseseade sadamatehastele. Destilleerimise juhatajalt leitnant Jansonilt nõutud aruannet tema tegewuse üle ei leidnud tema otsekohene ülem, polkown. Mägi, mitte korras olewat, waid leidis selle kuritegewuse jälgi, millest ta Sw. warustuswalitsuse ülemale polkownik Rotbergile ette kandis ja wiimaselt korraldust palus, et lt. Jansoni tegewuse üle põhjalik rewideerimine saaks toime pandud. Polk. Rotbergi poolt määratud komisjon põhjalikku rewideerimist toime ei pannud, kuid polkownik Mägi poolt ettekantud asi leidis komisjoni poolt kinnitust, mida iseäranis tõendawad sõjawäe kontrolli esitaja poolt aktile kirjutatud, lt. Jansoni süüdistawad märkused. Ja kõik see materjal kanti polk. Rotbergile ette, kes aga, selle asemel, et asjale seadustlikku s. t. kohtulikku käiku anda, lt. Jansonilt selletust nõudis ja seda saades selle oma resolutsiooniga „rahuloldawaks“ tunnistas. Kogu see kirjawahetus saadeti Tehnika osakonna kaudu Riigikontrolli sõjawäe osakonda ja pärast seda ei ole sellest asjast enam midagi kuulda olnud. Ehk aitab selleski asjas Tall.-Haapsalu Rahukogu määrus.

S. S.

WABARIIGI TOLLIWALITSUSE WENESTAMINE TEOKSIL.

Ammuks see oli, kui Wene marurahwustaste poolt liikuma pandud wenestamise lained Eestit üle uhtusid ja eestlasel ametnikul wõimata oli wastawat kohta kodumaal leida ning sellepärast sunnitud oli Wene maale wäljarändama, kus ta oma usinuse, töökuse ja kohusetruudusega lugupidamist wõitis; kuna Eestis Wene ametnikud nendele omase laiskuse, lohakuse ja altkäemaksu wõtmise poolest kuulsad olid.

Nüüd, kus Eesti on waba, iseseisew; kus eestlane ise, oma käewarrega wabastatud maal ja oma ülesehitatud riigis, täieõigusline kodanik, nüüd peab ta kohkudes ja imestades nägema, et tema walitud ja wolitatud usaldusmeeste poolt palgatud ja tema poolt maksetud kõrgemad ametnikud tema

usaldusmeeste teadmisel ja nõusolekul wäljamaalisi wenelasi riigi asutustes tähtsamate kohtade peale sobitawad, neile wõimalusi andes selleks õppida ja ettevalmistada; kuna tema, kes ta õieti peremees selles riigis, kohta ega teenistust ei leia — hoolimata tema kõrgemast haridusest, hoolimata tema sõjalistest teenustest wabadussõjas ja makswate määruste järele olewatest eesõigustest.

See mis siin öeldud, ei ole ülespuhutud ega liialdatud, see on kurb ja kibe tõde mis „kiwid kisendama paneb“ kui sellest waikime.

Siin on faktid:

Tolli peawalitsuse ülem kirjutab Rahaministeeriumile 30. jaanuaril s. a. nr. 2213. all järgmiselt:

„Wabariigi walitsuse otsusega 23. nowembrist 1921. a. millest Tolli Peawalitsusele teatatud Rahaministeeriumi eeskirjaga 28. nowembrist nr. 4130, on keelatud riigiteenistusse wastu wõtta riigikeelt mitte oskajaid isikuid, kui ka wäljamaalasi.

Et aga tolliwalitsuses tolliasjanduse eriteadlastest puudus on, siis palub Tolli Peawalitsus lubada erandina ametisse wõtta tolliasjanduse tundjaid nii wäljamaalasi kui ka Eesti riigi alamaid, kes Eesti keelt olgu wähe ehk sugugi ei oska.“

Alla kirjutatud:

Peawalitsuse juhataja H. Jõudu.

Käsk. täitja ametnik Kressel.

See kiri on Rahaministeeriumi kantseleis wastuwõetud 31. jaanuaril 1922. a. nr. 4130 all ja sellele on Rahaministri abi poolt ääremärkus tehtud: „Wõib nimetada ainult eriteadlasi ja ainult kohuste täitjateks 5. webruaril 1922. a. K. Rosendorf.“

Mainitud ääremärkus on Tolli Peawalitsusele 5. webruaril 1922. a. nr. 4130 all ära saadetud ja seal 9. nowembril 1922. a. nr. 2213 all wastu wõetud.

Mil põhjal andis herra Rosendorf selle luba? Kas jõudis ta sellele asjale nelja päewa jooksul Walitsuse otsuse saada? Kui nii, siis peame tunnustama, et Wabariigi walitsus „mängides“ otsuseid teeb ja neid muudab. Wõi talitas herra Rosendorf täiesti oma pead, muutes omawoliliselt walitsuse otsust 23. nowembrist 1921. a. millist otsust juba Tolli peawalitsuse ülem oma päewakäsuga nr. 8. 25. jaanuarist 1922. a. oli ignoreerinud, (see on: kaks nädalat enne, kui ta herra Rosendorfillt eelmainitud luba sai), teenistusse wõttes Tolli walitsusse rewidendi ameti peale umbkeelse wenelase Sirophoto-Siirno, kus juures artelli wanemalt

wenekeelt oskajaid töölisi nõutud, kes selle uue wabariigi ametnikuga wenekeeles töötama peawad.

Nüüd on Tolliwalitsuses hulk wenelasi ametisse wõetud, kes riigikeelt ei oska, kes aga ka mitte eriteadlased ei ole. Mitu nendest on Wene alamad, nagu Petrow ja Kasarin, kes Põhjaläinud armee segaduse ajal üle piiri hiilinud ja siia ajani Aseri tsemendi tehases wahtidena teeninud.

Neile kahele on ka korterid Tolli majas antud, kuna ühe wanema tolliametniku mitmekordse palwe peale tähelepanemata on jäetud, kes ammugi omale tollimajas korteri palunud, kuna tal, tema wigaste jalgade pärast wäga raske ja waewaw on Nõmmelt ametis käia.

Wenelane Tseppennikow, kes Tolli rewidendi ameti peale wõetud, ei ole rewideerimise tööd põrmugi tunnud, siis jäetud ta õppima, hoolimata sellest, et ta ka riigikeelt ei oska; kuna palju meie haritud wabadussõja kaegelasi asjata tolliwalitsuses kohta otsimas on käinud, asjata on nad ka maks-wa walitsuse määruse peale toetanud, mille järele neil eesõigus on riigi asutustes kohta saada.

Meile on teatatud, et lähemal ajal otse Peterburist Wene ametnikka meie tolliwalitsusse kutsutawat ja mõnele olewat erateel juba kutsed saadetudki.

Meie nõuame wabariigi walitsuselt selle, riigile hädaohtliku ja kodanikkude huwide wastase nähtuse, wiwitamata kõrwaldamist. Meie nõuame, et wabadussõjast osawõtnud kodanikkude eesõigused tõesti tähelepanmaks ja makswate määruste ignoreerijad riigiametnikud ametist tagandataks ja wastutusele wõetaks.

Ohtlasi paneme meie Riigikogufe ette, Tolliwalitsuse rewideerimiseks erikomisjon kokku seada, seda suurte wolitustega warustada ja sellele ülesandeks teha, tolliwalitsuses põhjalikku rewideerimist ettewõtta.

Lõpuks peame kodanikkude tähelepanu juhtima Rahaministri arwamise awaldamise peale Riigikogu eelarwe komisjonis, kus temale wäärnähtusi tolliwalitsuses ette heideti, mis ta ka mitte ei eita, waid need, meil tarwitusel olewa, Wene süsteemi süüks ajab, missugust süsteemi ta, nagu eelpool näitasime, wenelaste abil muuta näib tahtma, see on: „Peltsebuliga kuradid wälja ajada“ tahab.

KIRJAD TOIMETUSELE.

I.

W. a. „Walwe“ toimetus.

Teie lehes nr. 8 figureerib Moskwa opteerimise komisjoni asjas minu nimi. Palun seletada, kas Teie korrespondent tõendada wõib, et mina, olles opteerimise komisjonis ametis (mitte liikmeks) tõesti olen osa wõtnud „kaubamaja“ angeldamises ja operatsioonides, mis wõiks minu nime peale warju heita. Minu teada pole ma seda mitte teinud, oma kohuseid ausasti täites ja angeldamise wastu ikka oppositsioonis olles.

Tallinn, 3. II. 22.

Kõige austusega H. Simm.

Nii siis, herra Simm loeb ennast „enese teada“ ausaks ja korralikuks inimeseks ja palub meilt tõendusid ja seletusi asjade kohta, mis tema nime peale warju wõiks heita. Kuna asjast ka laiemad ringkonnad huwitatud, täidame lahkelt herra Simmi palwet ja toome siin mõned kirjalikud andmed, lootes, et herra Simm nendega tutwustades enese isiku üle arwamist muudab ja otsusele jõuab, et tema käed ja südametunnistus ikka nii puhtad ei ole, kui temale see „enese teada“ näib olewat.

I.

Wäljawõte Narwa piirikontrolli punkti wanema kontrolööri raportist nr. 97. — 29. sept. 1920.

„Moskwa opteerimise komisjonis teeniwad keegi Simm ja adwokat Rätsep, mõlemad laialt tuntud isegi Eestimaal.

Simm on suur ärimees ja on igale walimis wõimaldama Eestisse sõitu, kui aga sellest enesele kasu saab (minu raport 22. spt. nr. 90 juut Golzikeri kohta). Iseäranis tema aitab neile kaasa, kes kaugelt Siberist ehk sealt poolt tulewad ja kes Eestis wähe, ehk sugugi tuntud ei ole, et seega ennast warljata. Rätsep on enamluse poole kalduwusega isik. Tema teenib kui meie esitajate, nõnda ka Wene kasuks, seega mõlemilt poolt waewatasu saades ja isegi we-tshe-ka tegeline olles.“

2.

Siseministeerium.
6. oktoobril 1920.
nr. 68.

Salajane.
Isiklik.

Herrale wälisministrile.

Arwan, et Moskwa opteerimise komisjonist peaksid lahkuma adwokat Rätsep ja keegi Simm. Ilma, et asja põhjalikumalt uurima hakata, oleks omawaheliseks lahkumise ettepanekuks sellest küllalt.

Siseminister Einbund.

Jäeme lootma, et herra Simmile nendest tõendustest esialgul jätkub.

.. Toimetus.

II.

W. a. „Walwe“ toimetusele.

„Walwe“ nr. 7 awaldab minu kohta teateid, mis mitte tõega kokku ei käi. Ei ole mina kunagi enamlaste ninamees olnud, ei ole korraldanud raudtee inwentaari ewakueerimist, ega ka raudtee ja siidade lõhkumist. 1918. a. jaanuari kuul olin mina, nagu teisedki raudtee ametnikud, remontrongi peale komandeeritud ja töötasin seal oma wilunud ametis jaamade korrapidajana ja rongide korraldajana ja sõitsin selle rongiga Rakwerest kuni Auwere jaamani, mida wõiwad tõendada kõik teised minu kaasteenijad, kes praegu teeniwad Wabariigi piirides. Peale selle olen selles asjas juba Sõjawäe teadetekogumise osakonnas eeluurimise all olnud, ja minu süüdistuse asi lõpetatud ja minule õigus antud astuda Eesti Wabariigi raudtee teenistusesse.

Lisan juure ärakirja tunnistusest number 5206. 4. jaan. 1920. a.

Kõige austusega W. Osokin.

Tallinna sadama jaam.

22. jaan. 1922.

Tunnistus.

Selle ettenäitaja Wassili Simoni p. Osokin — Wene alam — on kahtlustuse pärast enamlaste tegewusest osawõtmas enamlaste wõimu ajal Eestimaal 15. detsembrist 1919 a. kuni 4. webruarini 1920 a. Kindralstaabi Walitsuse sõjawäe teadete kogumise osakonnas eeluurimise all olnud. Faktiliste andmete puudusel on Osokini asjus uurimine lõpetatud ja tema teenistusesse wõtmiseks Wabariigi raudteele teadete osakonna poolt takistusi ei ole.

Tallinnas, 4. weebr. 1920.

Nr. 5206.

Kindralstaabi walitsuse Sõjawäe teadete kogumise osakonna ülem
Kapten (allkiri).

Käskudetäitja ohwitseri k. t.
(allkiri).

Melle on arusaamata, mispärast K. W. sõjawäe teadetekogumise osakond Wassili Osokini süüasja lõpetas, sest wiimase seadusewastase ja äraandliku tegewuse kohta on küllalt laialised andmed olemas, mis tema tegewusest selge pildi annawad. Sellega wastawate kohtuwõimude tähelpanu asja peale juhtides, toome siin Osokini tegewusest kokkuwõtliku kirjelduse, teatades üht-

lasi, et meie kõik andmed Osokini tegewuse kohta esimese nõudmise peale kohtuwõimudele walmis oleme esitama ja lootma jääme, et see mahamaetud asi seadusliku käigu saab.

Juba Kerenski walitsuse kukutamise järele näitas ennast Wassili Osokin kärelda enamlasena, asutades Waeküla jaamas enamliste komitee ja seadides ennast nimetatud komitee esimeheks. Okkupatsiooni wägede ilmumisel läks Osokin Wenemaale. 1918 aasta detsembri kuul ilmub ta ilhes pealetungiwate enamlaste wägedega uuesti Eestimaale. Kui 1919. aasta jaanuari algusel enamlased taganema löödi, astus Osokin energilisi samme Tapa jaama ewakueerimiseks ja töötas koguni meie wägede poolt Tapa jaama peale awatud suurtüki tule all. Selle järele sai ta enamlaste remontrongi ülemaks määratud. Taganemisel tagandas ta Rakweres jaamaülemale lje ametist ja asus kohe jaama inwentaari ewakueerimisele, isiklikult jaamaesiselt soojamõõtjat mahakiskudes: ka see ei tohtinud eestlastele jääda. Waeküla jaamast wiis Osokin tuletõrje pumba kaasa ja muud kraami; Sondast metsatööstuse wedurid, teemeistri töökoja ja muud vähemad asjad; Püssist pileti komposter, wagunite plombeerimise tangid, laud j. n. e.; Sompast tuletõrje pumba, kaalu, pileti komposter, kolm kirjutuslauda, piletikapi j. n. e.; samuti ka teistest jaamadest kuni Narwani. Mõne raudteelase teate järele olla Osokin ka Püssi silla ja raudteepöörangud õhku lasknud. Hiljem nimetati ta enamlaste poolt Kikeerino jaamaülemaks.

Kui Osokin 1919. aasta nowembri kuul Põhja-Lääne armee kaudu Eestimaale tagasi tuli, sai ta Rakwere teadetekogumise punkti ülemale hra Saiki poolt wangistatud, kus juures Osokin wiimasele 3000 marka altkäemaksu pakkus. Hra Saik ei lasknud aga ennast ära osta, waid saatis raha ühes juurdlusega edasi K. W. sõjawäe teadetekogumise osakonna ülemale, kus asi, nagu see tunnistuses Nr. 5206 nimetatud, „faktiliste andmete puudusel“ lõpetati.

Meil olewad andmed tõendawad aga ülewalt kirjeldatud Osokini tegewust küllalt kindlalt, mispärast meie wastawate kohtuwõimude poolt asja üleswõtmist ootame.

Toimetus.

III.

W. A.

„Walwe“ wastutawale toimetajale.

23. detsembril 1921. a. saatsime Teile, eksjarwamiste ärahoidmiseks, kirja ilhes juurelisatud dokumentidega nr. 110, mida

palusime „Walwes“ awaldada. Teie seda ka lubasite, aga selleasemel ilmus „Walwe“ 7-s numbris õiendus, millega eelpool tähendatud dokumendi nr. 110 sisu nimetate „weidi moonutatuks“. Meie seda mitte ei leia, sest Teie wastus on üks ja seesama — dokumendis nr. 110 ja „Walwe“ nr. 7 õienduses. Wiimases aga kriipsutate alla, et ehk küll Teil ei ole dokumentisid polkownik Tõrwand'i kahtlustamises, siiski selleks kindlad andmed on. Milles need andmed seisawad, Teie ei ütle. Tähendab, nende olemasolemise juures wõib kahelda — ei wõi ju isiklik, warjunime all peituw arwamine, ilma faktidega tõendamata, olla aluseks neile süüdistustele ja kahtlustamistele, millega awalikult heidate warju ühe Eesti wanema ohwitseri peale.

Sellepärast, teistkorda palume järgmises „Walwe“ numbris ruumi anda meie poolt saadetud dokumendile nr. 110.

Ühtlasi, polkownik Tõrwand'i wolitusel, palume selles samas „Walwe“ numbris awalikkuse ette tuua need „kindlad andmed“, mille peale Teie põhjendate oma kahtlustusi. —

Polkownik B r e d e.

Polkownik S i m o n.

Nr. 5, 23. jaanuaril.

Meie ei ole kunagi kedagi „Walwe“ weergudel kahtlustanud, ilma et meil selleks kindlaid andmeid tarwitada poleks olnud. Nii ka käesolewal juhusel. Ja ei ole meil põhjust ka neid andmeid warjata, kui meilt neid teada saada soowitakse. Kuid eriti praeguses asjas on nende küsimine asjata, sest „Walwes“ ilmunud artiklites, kus polkownik Tõrwandit puudutatakse, on selgesti nimetatud ka alus, mille peale meie wäited polkownik Tõrwandi kohta on põhjendatud. See alus on polkownik Tõrwandi enese pikem artikkel Tallinna Wene lehes „Poslednija Iswestija“, pealkirja all: „Kak umer general Kornilow“, ilmunud nimetatud lehe 93. ja 94. numbris 22. ja 23. aprillil 1921. aastal, s. t. sel ajal, mil polk. Tõrwand juba ligi aasta Eesti sõjawäe teenistuses seisis. Arwesse wõttes aga, et wõib olla sõjawägede staabi ohwitseridel nimetatud ajalehe numbrit saamine wõimata, toome siin tõlkes mõned wäljawõtted nimetatud polk. Tõrwandi artiklist, et igale lugejale wõimalust anda otsustamiseks — kas wõime meie polk. Tõrwandi kindlasse Eesti rahwastundesse uskuda, ehk ei wõi meie seda mitte.

Artikli sissejuhatuses on öeldud, et autor oli kindral Kornilowi staabis operatiw osakonna ülemaks, ning sellepärast ei wõi

kellegil kahtlust tõusta autori isikus (olguigi et artikkel ainult initsiaalidega „J. T—d“ alla on kirjutatud), sest wastaw teade polk. Tõrwandi kohta ilmus isegi ajalehtedes polk. Tõrwandi ilmumisel Eestimaale. Sõjawägede staabi ohwitseridel ei ole aga raske selle üle kinnitust leida polk. Tõrwandi teenistuse lehest.

Edasi leiame meie sissejuhatusesest järgmist :

„Autor, hinnates sügawalt langenud kangelase (s. t. Kornilowi) mälestust, kui wäljapaistwat wäejuhti ja inimest laiade riikliste waadetega, annab temale ühtlasi au kui sõjamees — sõjamehele, kes jagas oma wäega kõik sõjakäikude raskused, tegi wahel ebainimlikka pingutusi wäe jäänuseid suruwast enamlaste rõngast wälja pääseda ja suri auga omal kohal.

„Kindral Kornilowi surmapäew peab meelega jääma igale isamaalasele, eriti praegusel ajal, kus kindral Kornilowi armee järeletulijatest ütlewad lahti kõik need, kes nägid ennem Wenemaa uuestisündimist seaduslikkuses ja korra jaluleseadmises, nüüd aga püüawad ühenduse poole praeguste Wenemaa walitsejatega, kes omale eesmärgiks seadnud meeletumate ideede teostamise ja maailma heitmise wastutuse ta internatsionaali orjapõlwe.“

Artikkel algab ise järgmiselt:

„Üldise moraalise lagunemise tumedal ajal, häbiwäärt argtuse ja Wene rahwa arusaajate kihtide kuritahtluse ükskõiksuse päewadel oma riigi saatuse wastu, „rewolutsioonilise demokraatia,“ meeletuma ringtantsu päewadel ümber surewa kodumaa haigewoodi, — neil tumedatel päewadel asus suur isamaalane kindral Aleksejew wabatahtliku armee loomisele, et algata sõjariistus surmawõitlust rahwa tahtmise ja riigi wõimu usurpeerijate wastu.

„Teine suur isamaalane, kindral Kornilow, pääsedes õnnelikult prowokaator Kerenki poolt temale walmisseatud Bõhowi wangimajast, oli nõus oma peale wõtma armee, õigemini — pihutäie ennastsalgawate inimeste juhutamise rasket risti, kes ei tahtnud jääda ülewenemaalise häbi passiiwseteks pealtwaatajateks.“

Peaks selge olema, et need tsiteeritud read kindla Eesti rahwastundega Eesti ohwitseri sulest tulnud ei wõi olla, sest nad näitawad meile selgesti nende autorit, kui parempoolsete poliitiliste waadetega Wene isamaalast ja Wene „walget“ ohwitseri. Need read ütlewad selgesti, et autoril, s. t. polk. Tõrwandil, Wene rewolutsioon kuidagi wastuwõetaw ei ole, et ta Wene rewolutsiooniga, kui olemasolewa faktiga kui-

dagi leppida ei suuda, kuna selle wastu iga tõsine eestlane rewolutsiooni Wenemaal kui oma hingeomistust ootas, sest oli ju lõpude lõpuks Wene rewolutsioon see, mis Eestimaale Wenemaast lahkulöömist ja iseseiswa Eesti wabariigi tekkimist võimaldas. See ei näi aga polk. Tõrwandil arusaadaw, weel vähem wastuwõetaw olevat, ning sellest ka need kibedad sõnad „rewolutsioonilisest demokraatiast“, kellest polk. Tõrwand ainult märkides kõneleda võib, sest loeb ta ju Wene rahwast omaks rahwaks, Wene isamaalisi oma isamaalasteks, Wene kangelasi oma kangelasteks, Wene rewolutsiooni ülewenemaaliseks häbiks ja Wenemaad oma kodumaaks...

Polkownik Tõrwand loeb kindral Kornilowi, kelle staabis ta sel ajal, kui iga tõsine Eesti ohwitser, iga tõsine Eesti kodanik oma kodumaa iseseiswust rajas, wastutusrikka koha peal teenis, — inimeseks „laiade riikliste waadetega“. Missugused olid siis Kornilowi riiklised waated ja tema poolt juhitava armee wõitluste eesmärk? — Selle peale leiame wastuse samas artiklis.

Kirjeldades momenti, kus Kornilow enamlaste granaadi läbi surmawalt haawata sai, kirjutab polk. Tõrwand:

„Õudse wärinaga hinges ootasime kõik meie juuresolijad, et iga silmapilk Lawr Georgiewitsch (Kornilow) meelemõistusele tuleb, et meile jääb wast kõige vähemgi lootuskübe juhi päästmiseks, kelle nimi ja elu tulewikus Wenemaale nii tarwilikud olid rahwusliku terwenemise protsessi kiirustamiseks ja riigi uuestiloomiseks, missugusest Kornilow aru sai kui demokraatilisest wabariigist üksikute oblastite kõige laiema autonoomiaga.“

Ja teises kohas kirjutab autor, et Kornilowi wägi „rahwuslise lipu all wõitles, et suure Wene riigi (wsedershawnaja Rossija) ideed ennast päästa unustusest.“

Ning autoril jätkub weel jultumust Eesti wabariigi teenistuses seistes selle „suure ja lahutamata, „wsedershawnaja“ Wenemaa ülesehitajat ajalehe weergudel ülistada ja tema ebaõnnestanud ettevõtte ning enneaegse surma üle härdaid pisaraid walada, kuna ta sulge oma silmaweesse kastes kirjutab:

„Pühaliku tundmusega laskusime meie põlwili selle liikumata põrmu ees, kes weel hiljuti oli täis tormilist energiat ja suurt loowat jõudu, ja kelle nimi waid wärisema pani waenlasi, aga wabatahtlikkude südames äratas küünimata kõrget isamaalist waimustust, mis kodanlise sõja armuta wõitlustes alati wõitu kindlustas.“

„... Kes leiab lõpuks sõnu, mis oleks

küllalt wõimsad selleks, et õieti jutustada, missugune ei millegagi wõrreldaw hingeline walu wälja surus pisara kindral Denikini karmidest, nii paljugi korda surma näinud silmadest, kellel eel seisis armee juhatusse wastuwõtmine?

„Ja kas wõib üldse kellegil jätkuda julgust kirjeldada maisete, inimlikkude sõnadega kõike selle minuti suurust ja jumalikkust, kui suure isamaalase werega wärskelt niisutud maa peale langes selle pisar, kes oli kutsutud tema tööd jätkama?

„Wabatahtlikkude esimese juhi weri ja tema järeltulija pisarad!..“

„Weri ja pisarad!.. Ohwer ja kannatus!..“

„Ohwer ja kannatus — see oli üldse Wene wabatahtlikkude osa nende wõitluses endi kodumaa wabaduse ja õnne pärast. Ja praegu, wõõrsil, peawad need kannatused olema weel wõimsamad, kui siis, mil wabatahtlikkude hinges elas tugew lootus, et nende ohwrid ja kannatused ei ole asjata.“

Kas saab lugeja nendest ridadest midagi muud wälja lugeda, kui seda, et polk. Tõrwand weel „praegu, wõõrsil“, oma endise juhi Kornilowi enneaegset otsa ja tema lõpetamata tööd taga nutab, s. t. seda, et Kornilowil (ja muidugi ka tema järeltulijatel) korda ei läinud ülesehitada „wsedershawnaja Rossiat“, mille hulka ka praegune Eesti wabariik „autonoomse oblastina“ oleks kuulunud?! Ja kas ei ole selle polk. Tõrwandi kõrge inspiratsiooniga kirjutatud artikli eesmärk, äratada ka lugejate südames seda Wene „küünimata kõrget isamaalist waimustust“, mida praegu üks neist lugematu-dest Wene ülesehitajatest, parun Wrangel, Georgi risti kawaleerisid „pensioni saama“ kutsudes asjata äratada püüab ning missuguse waimustuse kindral Kappel Kauges Idas uuesti proowi peale on pannud?! Ei saa meie siin weel tähendamata jätta, et Kappeli armee ka polk. Tõrwandi wend — samuti kindralstaabi polkownik — oma Koltshaki armee läbi proowitud „isamaalise waimustuse“ uuesti proowi peale on pannud, wõideldes seal polkownik Smolnini nime all enamlaste wastu, et „wsedershawnaja Rossija ideed ennast unustusest päästa“...

— Need, herrad polkownikud Brede ja Simon, on meie kindlad andmed, mida teie omas kirjas küll juba ette märkides olete nimetanud. Meie kordame siin weel, et meil dokumentisid polk. Tõrwandi rahwustunde määramiseks ei ole, mida teie meilt nõudmas käisite, sest äärmiselt lapsik on selle kohta dokumenta nõuda, mille kohta neid üldse olla ei wõigi. See dokumentide

nõudmine on tulnud midugi sellepärast, et teil, herrad, nähtawasti veel õiget arusaamist ei ole, mis sõna dokument õieti tähendab. Et tulewikus sellel alal arusaamatusi ära hoida, toome siin nimetatud sõna mõiste formulatsioon:

„Dokument on juriidilise toiminguga kirjalik väljendus. Juriidiline toiming on lubatud tahteawaldus, mille sihiks on muutusi sünnitada õiguslikes wahetõrgetes, s. l. liht ehk teist õigust alustada, muuta ehk tühistada.“

Toimetus

KROONIKA.

Peterburi opteerimise komisjoni peategelaste Org'i, Roger'i, Indermitte ja Torpan'i kohta on kohtuuriija juures eeluurimine käimas. Wäga rõõmustaw, et meie kohtuwõimud niisugusele tegewusele, mis terwes mõistlikus seltskonnas suurt pahameelt tekitanud, seaduslike käigu on andud. Oleks soovitatav, et optandid, kes midagi nimetatud isandate seadusewastastest tegudest teawad, sellest ise Harjumaakonna 2. jaoskonna kohtu-urijale teataks.

„Päewalehe“ järele olewat välisministeeriumi eelarwe läbiwaatamisel eelarwe komisjonis 24./I.-22. välisminister A. Piip seletanud Ed. Wirgo „diplomaatilise“ piiseritud paketi kohta, mis Berliini saadetud (kuulsaks saanud „adress Itaalia kuningale“), et seda asja olewat uuritud niihästi rahamin. kui kohtumin. poolt. Ühtlasi kannud ette Ed. Wirgo seletuskirja, mille ära kiri kohtupalati prokuröörile edasi olewat saadetud. Asjale antawat igatahes seaduslik käik. „Murrang“ ja „Walwe“ wõetawat kohtulikule wastutusele. (Igatahes rõõmustaw teade, sest kui see asi kord erapooletu kohtuwõimu kätte läheb, üks kõik kelle algatusel, külap siis näeme, kas tõesti „midagi seadusewastast“ selles korda pole saadetud.)

Kui komisjoni liige L. Johanson küsind: „Kuidas palkab välismin. diplomaatilisid kullerid ametisse? Teatawasti on isikud, kes lühemat aega kulleriteks olnud, seltskonnas oma rikkusega tuttawad. Kas on õige „Walwe“ sõnum, et saatkonna liikmed spekulereeriwad?“. Kui seda küsimist rkl. J. Piiskar täiendanud küsides: „Kas saawad kul-

lerid palka, wõi maksawad ameti eest liigi? Mitmed neist on endale mõne reisu järele maja ostnud.“ Siis wastanud A. Piip: „Ministeeriumil kullerite rikkusest teateid ei ole. Isikliselt „Walwet“ ei loe. Kullerid on palgalised.“ — (Oi seda süütat teadmatust!) —

Rkl. J. Laidoner tõendanud, et kullerid küll spekulereeriwad, siiski täitwat oma kohuseid. Wene saatkonnas olewat aga ametnikke, kes oma kohuseid ignoreerides spekulereeriwad. Ning rkl. Palwadre lisanud juurde: „Mitte üksinda saatkondade ametnikud ei spekulereeri, waid sellest on huwitud ka kõrgemad välismin. ametnikud ja isegi teised ametnikud.“

Nii aitäsud siis mõned riigikoguliikmed välisministrit Piipu sellest teadmatusest üle, millesse ta, isikliselt „Walwe“ lugemata jätmise pärast, oli waibunud, nimelt sellest teadmatusest, et tema saatkonna ametnikud spekulereeriwad.

Raharaiskamine politsei 6. jaoskonnas.

Jaoskonna sisemise asjaajamise kontrollimisel jaoskonna ülema poolt, tuli awalikuks raharaiskamine nimetatud jaoskonna raioonülema kohusetäitja Peeter Kalliti poolt. K. oli isikutelt tulumaksu sissenõudnud ja siis saadud raha ära raiskanud. Ühtlasi oli ta ka kõik dokumendid ja kwiiitungid ära põletanud, nõnda et uurimise seni ei ole wõidud kahjusumma suurust veel kindlaks teha. Seni kogutud andmete järele arwatakse raisatud summat 300—400 tuhande marga peale. Asja uurimine kestab edasi ja seda toimetab kohtu-urija.

Trükiwiga.

„Walwe“ nr. 8. wiimasele leheküljele, teisel weerul alt lugedes seitsmendal real peab olema nimi: Kerde, mitte Kärdi, mida lakt kesti wabandada palume.

Kirjawastused.

Patriot — Tartu. Materjaal mille saatsite on juba ajalehtedes awalduid, sellepärast jääb tarwitamata.